Vitstrupig näktergal* *Irania gutturalis* anträffad i Sverige

Meddelande nr 62 från Ottenby fågelstation

Göran Cederwall, Stefan Svenaeus

Den 11 juni 1971 fångades en hane av vitstrupig näktergal *Irania gutturalis* vid Ottenby fågelstation, Öland. Fångsten gjordes kl. 03.30 i den s.k. A-fällan, en ryssja av Helgolandstyp i fångstträdgårdens östra del. Genast vid fångsten frapperades vi av den näktergalsstora fågelns markanta dräkt med klart avgränsad, smal vit strupfläck, svarta strup- och huvudsidor, gråblå ovansida, apelsinröd undersida och svart stjärt (figur 1).

Fågeln var mycket "vild" i handen och sprattlade energiskt. Den lät höra ett skränande läte som liknade övriga smärre trastfåglars. Dessutom noterade vi ett nattskärrelikt väsande.

Efter konsultation av fågelstationens bibliotek kunde vi konstatera att vi hade fångat en vitstrupig näktergal, en art som tidigare varken hade anträffats i Sverige eller norra Europa. Endast ett tidigare fynd i Europa av denna asiatiska art är oss bekant, nämligen från 10 maj 1966 vid Komotini i Grekland (Bauer m.fl. 1969).

Maj månad präglades av ovanligt vackert och varmt väder med i huvudsak sydöstliga vindar. Detta kan ha bidragit till att föra fågeln så långt norr om artens normala utbredningsområde. En mängd för Sverige sällsynta arter med sydlig eller sydöstlig utbredning anträffades vid Ottenby – under de två veckor som föregick fyndet av den vitstrupiga näktergalen noterades t.ex. silkeshäger *Egretta garzetta,* vit stork *Ciconia ciconia,* svart stork *Ciconia nigra,* biätare *Merops apiaster,* blåkråka *Coracias garrulus,* härfågel *Upupa epops,* korttålärka *Calandrella cinerea,* svarthakad buskskvätta *Saxicola torquata,* sydnäktergal *Luscinia megarhynchos,*

Figur 1. Den vitstrupiga näktergalen vid Ottenby, 11 juni 1971. Foto: Stefan Svenaeus.
The white-throated robin at Ottenby, 11 June 1971.

flodsångare *Locustella fluviatilis*, trastsångare *Acrocephalus arundinaceus*, lundsångare *Phylloscopus trochiloides* samt ovanligt många turturduvor *Streptopelia turtur*, sommargyllingar *Oriolus oriolus* och rosenfinkar *Carpodacus erythrinus*.

Fångstdagen och några dagar innan rådde relativt kyligt väder med frisk nordöstlig vind upp till 12 m/sek. Den 11 juni fanns bara den vitstrupiga näktergalen och en fältpiplärka *Anthus campestris* i fångstträdgården.

Efter noggrann undersökning, fotografering och ringmärkning släpptes fågeln. Den uppehöll sig sedan på södra udden under en dryg månads tid – sista observationen gjordes 14 juli. Under denna tid kunde konstateras att den ofta ägnade sig åt insektsjakt bland äppelträden i fyrmästarträdgården. Vid ett par tillfällen noterades att den åt blad. Visserligen kunde den ses sitta eller hoppa omkring öppet på någon gräsmatta, men för det mesta verkade den vara mycket skygg, och vid störning sökte den sig in bland tätare vegetation. Ofta försvann den spårlöst och var på det hela taget gäckande i sitt uppträdande. Fyra dagar efter den första fångsten togs den vitstrupiga åter i en fälla, men sedan lyckades det inte att fånga den, trots att flera försök gjordes.

Mot slutet av perioden tycktes den befinna sig i kraftig ruggning och såg ganska tufsig ut. Redan vid fångsten hade den för övrigt släppt anmärkningsvärt mycket fjäder. Detta stämmer med uppgiften i Dementiev m.fl. (1954), att ruggningen startar i slutet av juni.

Den vitstrupiga näktergalen var mycket tystlåten i det fria. Vid ett tillfälle hördes en kvittrande skuggsång, och två gånger ett sädesärlelikt lockläte, "tji-litt".

Beskrivning

Följande detaljerade beskrivning gjordes med fågeln i handen.

Dräkt. – Hjässa, nacke, rygg och övergump gråblå. Huvudsidorna svarta med en diffus övergång vid örontäckarna till det gråblå på hjässa och nacke. I trakten av ögat avgränsades det svarta av ett brett, vitt, något diffust (gråblått inblandat) ögonbrynsstreck, som var antytt ända från näbbroten men som egentligen endast var tydligt ovan ögat och en bit bakom detta. Strupe kolsvart med en rent vit, klart avgränsad kil, vars spets fanns under undre näbbhalvans rot, och vars bas, 12 mm bred, var skarpt avsatt mot bröstet. Bröst mättat apelsinrött ända ned till i höjd med benen. Buk och undre stjärttäckare vita. Vingfjädrarna var gråbruna med armtäckarna, "tertialerna" samt de två innersta "egentliga" armpennorna kantade i blågrått (nyruggade och fräscha till skillnad från övriga vingfjädrar). Stjärten var kolsvart. Axillarfjädrarna var apelsinröda. Näbb och ben var kolsvarta. – Fjäderdräkten var rätt sliten utan att bära spår av burvistelse i form av fjäderbrott eller ojämnt slitage. Några fjädrar var nyare än de andra, se ovan.

Mått. – Totallängd 162 mm, vinge 91 mm, stjärt 68 mm, tars 26 mm. Vikt 23,5 g. (Måtten tagna enligt Svensson (1970), vingen maximalt uträtad.)

Vingformel. – Andra, tredje och fjärde handpennorna hade tydliga innerfansinskärningar, 21, 19 respektive 16 mm djupa.

På basis av dessa data kunde fågeln bestämmas till en fjolårshane. Vitstrupiga näktergalens hona är avsevärt mindre bjärt färgad. Åldern kunde fastställas med ledning av kontrasten mellan slitna och relativt fräscha fjädrar i vingen. Enligt Dementiev m.fl. (1954) skall den gamla hanen ha handtäckarna gråblå som ryggen.

Utbredning

Den vitstrupiga näktergalen häckar i södra Turkiet, Armenien, större delen av norra Persien, norra Afghanistan, södra Turkistan, längst i öster norr ut till Kara Tau. Arten förekommer även i Libanon (Benson 1970), en förekomst som möjligen är isolerad, emedan häckningsuppgifter saknas från Syrien (figur 2). Detaljer i såväl utbredning som häckningsbiologi är relativt outforskade och Kumerloeve (1964) uppger att förekomsten i Turkiet är ojämn och nyckfull med få säkra häckfynd och med stora arealer tomma. Övervintringsområdet ligger i östra Afrika: från Etiopien och Somalia i norr ned till Tanzania i söder. Egendomligt nog har arten anträffats blott en gång på Cypern, 1 april 1962 (Stewart & Christensen 1971).

Häckningsbiologi m.m.

Den vitstrupiga näktergalen häckar i bergstrakter på 1 000–2 000 m höjd, undantagsvis högre, på stenig mark med rik vegetation av buskar och träddungar, ofta i närheten av vatten, i raviner och floddalar. Kumerloeve (1964) fann arten i Turkiet häcka med flera par på sluttningarna söder och sydöst om sjön Beysehir Gölü på 1 000–1 200 m höjd. Marken var klippig och bevuxen med ekskog och busksnår av

* Beskrivningen har granskats och godkänts av SOF:s raritetskommitté.

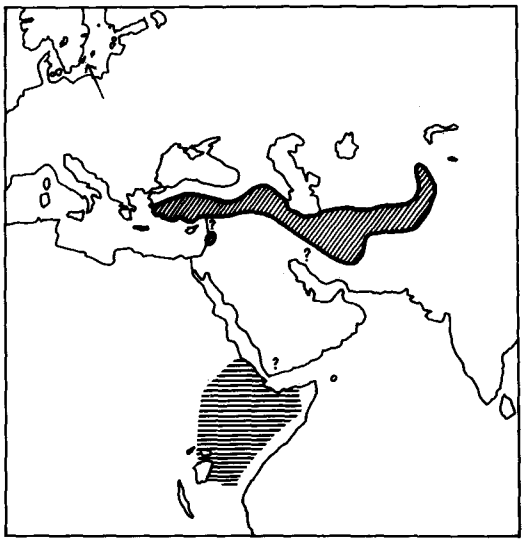

Figur 2. Vitstrupiga näktergalens utbredning (snedstreckat område) och vinterkvarter (horisontell streckning). (Efter Dementiev m.fl. 1954, Kumerloeve 1964 och Vaurie 1959.) Ottenby har markerats med en pil.
Breeding and winter range of Irania gutturalis. Ottenby is marked with an arrow.

växlande täthet. Här och var fanns inslag av en och tall, och genom området flöt en flod med tät strandvegetation.

Fåglarna anländer enligt Kumerloeve till häckplatserna huvudsakligen i andra halvan av april, och äggläggningen sker i början av maj. I början av juni blir ungarna flygga. Boet byggs vanligen lågt i en buske eller ett träd. Kullens storlek uppges vara 4–5 ägg (Dementiev m.fl. 1954).

Den vitstrupiga näktergalens sång framförs antingen från toppen av en buske eller ett träd eller under en sångflykt med fladdrande vingar och utslagen stjärt. Sången beskrivs som klar, stark och vackert melodisk, något påminnande om mästersångarens *Sylvia hortensis* sång. Fågeln skall vara skygg och tar skydd i den täta buskvegetationen om man nalkas den.

Litteratur

Bauer, W., Helversen, O.v., Hodge, M. & Martens, J. 1969. *Catalogus Faunae Graeciae*. Aves. Thessaloniki.

Benson, S. V. 1970. *Birds of Lebanon and the Jordan Area*. London & New York.

Dementiev, G. P., Gladkov, N. A. m.fl. 1954. *The Birds of the Soviet Union*. Bd 6. (Eng. övers., Jerusalem 1968.)

Kumerloeve, H. 1964. Sur la distribution d'*Irania gutturalis* (Guérin) en Asie Mineure et dans les régions voisines. *Alauda*, 32: 97–104.

Stewart, P. F. & Christensen, S. J. 1971. *A Check List of the Birds of Cyprus*. Plymouth.

Svensson, L. 1970. *Identification Guide to European Passerines*. Stockholm.

Vaurie, C. 1959. *The birds of the Palearctic fauna*. Passerines. London.

Summary: First record of white-throated robin *Irania gutturalis* in Sweden.

(Ottenby Bird Station report No. 62)

On 11 June 1971, a white-throated robin *Irania gutturalis* was trapped, ringed, and released at Ottenby Bird Station, Öland, south-east Sweden. It remained in the vicinity for over a month, and was last seen on 14 July. According to the contrast between old primary coverts and newer greater coverts, "tertials", and inner two secondaries, edged blue-grey, and the bright colours of the plumage as a whole, it was thought to be a second calendar year male. It was shy and skulky, and often disappeared quite suddenly in the gardens where it was staying. Once, a low warbling subsong was heard, and twice a call note "tzi-lit", reminiscent of a white wagtail *Motacilla alba*.

The weather was fair and warm during May with predominating south-easterly winds. During the fortnight preceding the occurrence of the white-throated robin, a lot of southern and south-eastern species were recorded at Ottenby, e.g. *Egretta garzetta, Ciconia ciconia* and *C. nigra, Merops apiaster, Coracias garrulus, Upupa epops, Calandrella cinerea, Saxicola torquata, Luscinia megarhynchos, Locustella fluviatilis, Acrocephalus arundinaceus*, and *Phylloscopus trochiloides*.

This is the first record for Sweden and apparently only the second for Europe, the first being made in Greece in 1966.

Författarnas adresser:
GC: Kämnärsgatan 3 A, S-381 00 Kalmar.
SS: Öhnellsgatan 30, S-381 00 Kalmar.